

WSTĘP

Wspólna polityka handlowa (WPH), jako jedna z najstarszych i najbardziej uwspólnotwionych polityk realizowanych w ramach szerokiego wachlarza działań Unii Europejskiej, sięga swoimi korzeniami początków procesu integracji europejskiej, mianowicie powołania do życia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Kształt i zakres wspomianej polityki ulegał z upływem lat przemianom, znajdującym swoje umocowanie w prawie pierwotnym i wtórnym, jak również – w szerszym ujęciu – w koncepcji procesu integracji, w tym przede wszystkim utworzonej unii celnej oraz rynku wewnętrznym¹. Zachodzące w ramach tej polityki przeobrażenia, zarówno w odniesieniu do jej zakresu oraz wykorzystywanych instrumentów, jak i priorytetowych kierunków współpracy, miały dostosowywać Wspólnotę do zmieniającego się międzynarodowego systemu gospodarczego. Wspólna polityka handlowa, oparta w pierwszym okresie funkcjonowania głównie na przygotowaniu do powołania i następnie spójnej realizacji unii celnej, rozwinęła się z czasem do szeroko definiowanej polityki kształtowania relacji gospodarczych i handlowych UE z państwami trzecimi. Poszerzający się w ciągu lat zakres podejmowanych w ramach WPH działań odzwierciedla bezprecedensowy rozwój i coraz większą złożoność międzynarodowych powiązań gospodarczo-handlowych. W tym kontekście obecny kształt wspólnej polityki handlowej UE odzwierciedla nie tylko podejmowane w ostatnich dekadach kierunki rozwoju integracji europejskiej, ale także – w szerszym ujęciu – jest odbiciem procesów gospodarczych i politycznych zachodzących w wymiarze globalnym.

Niniejsza publikacja składa się z czterech rozdziałów. W rozdziale I zaprezentowano ewolucję zakresu wspólnej polityki handlowej, podkreślając pierwotne problemy związane ze zdefiniowaniem zakresu samej polityki i pojawiającymi się w związku z tym sporami kompetencyjnymi. Przedstawiono historycznie istotne orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości UE, które nie tylko rozstrzygały zaistniałe w danym okresie konkretne spory, ale – poprzez swój wpływ na

¹ S. Miklaszewski, *Zagraniczna polityka handlowa Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, Tarnów 2005, s. 52.

wykładnię prawa – odegrały ważną rolę porządkującą kształt i zakres wspólnej polityki handlowej. Istotną część rozdziału poświęcono przedstawieniu ewolucji podstaw traktatowych wspólnej polityki handlowej w kontekście przemian gospodarczych zachodzących nie tylko wewnątrz Wspólnoty, ale także w odniesieniu do zmian w międzynarodowym systemie gospodarczym i handlowym. W ostatniej części rozdziału przedstawiono obecne zasady i zakres wspólnej polityki handlowej, jaki osiągnięto po wejściu w życie Traktatu z Lizbony i wprowadzonych na jego podstawie zmian w tej dziedzinie.

Rozdział II poświęcony jest instytucjonalnym aspektom związanym z kształtowaniem wspólnej polityki handlowej. W pierwszej części rozdziału przedstawiono rolę unijnych instytucji w realizacji WPH. Szczególną uwagę poświęcono zmianom instytucjonalnym, jakie zaszły w podejmowaniu decyzji w ramach wspólnej polityki handlowej, po wejściu w życie traktatu lizbońskiego. Druga część poświęcona została przedstawieniu procesu negocjowania przez UE międzynarodowych umów handlowych, co ma istotne znaczenie dla całokształtu wspólnej polityki handlowej i relacji gospodarczo-handlowych z państwami trzecimi.

W rozdziale III przedstawiono instrumenty wspólnej polityki handlowej. W pierwszej części rozdziału zaprezentowano najważniejszy instrument tej polityki, jakim jest wspólna taryfa celna UE. Towarzyszy temu część poświęcona unijnemu kodeksowi celnemu. Rozwijany on był równoległe do zakresu wspólnej polityki handlowej i służył wypracowaniu jednolitych ram dla realizacji instrumentów WPH, zapewniając spójność działań w zakresie tej polityki we wszystkich państwach członkowskich.

W kolejnej części rozdziału szczegółowo omówiono przesłanki i procedury związane ze stosowaniem instrumentów protekcjonizmu uwarunkowanego: postępowanie i środki antydumpingowe, antysubsydyjne oraz przeciwko nadmiernemu importowi. W podsumowaniu tej części zaprezentowano dodatkowo najważniejsze planowane kierunki reformy instrumentów ochrony uwarunkowanej, wynikające z dotychczasowej praktyki działań. Uzupełnieniem powyższych instrumentów ochronnych są podejmowane przez Komisję Europejską ofensywne działania w zakresie ochrony przed barierami w handlu. Celem strategicznym tych działań jest ochrona interesów i praw unijnych przedsiębiorstw, wynikających z przyjętych przez partnerów UE zasad międzynarodowego handlu. W tym kontekście przedstawione zostały procedury i środki ochronne, które mają za zadanie zwalczanie zabronionych na mocy wzajemnych międzynarodowych zobowiązań (WTO, umowy dwustronne) praktyk handlowych państw trzecich, które uderzają w interesy UE i działają na szkodę unijnej gospodarki. Rozdział zamyka część dotycząca wspólnych reguł i instrumentów polityki handlowej w eksporcie. Zakres unijnych regulacji w tym obszarze, jak również

stosowanych przez UE instrumentów, jest zdecydowanie węższy w stosunku do działań realizowanych w ramach importu i ochrony unijnego rynku. W obszarze działań WPH podejmowanych w odniesieniu do eksportu zostały przedstawione wyjątki od zasady nieograniczonej swobody eksportu, jak również najważniejsze działania wspierające europejskich eksporterów na poziomie UE i państw członkowskich.

W ostatnim rozdziale przedstawiono najważniejsze zmiany we wspólnej polityce handlowej w pierwszych dekadach XXI w. – we wszystkich wymiarach jej rozwoju, tj. wielostronnym, dwustronnym i jednostronnym. Na wstępie zaprezentowano ewolucję w strategicznym podejściu do WPH i nakreślanych w ostatnich latach najważniejszych priorytetach w tym obszarze. Opis ten wsparty jest krótką charakterystyką założeń i działań podejmowanych przez UE zarówno na poziomie wielostronnym (GATT/WTO), jak i dwustronnym, który w ostatnim czasie w szczególności zyskał na znaczeniu. Całość zamyka charakterystyka powszechnego systemu preferencji celnych UE w jego obecnym kształcie, będącego istotnym odzwierciedleniem jednostronnych działań UE podejmowanych w odniesieniu do państw rozwijających się.

Celem niniejszej publikacji jest przedstawienie ewolucji, aktualnego znaczenia i zakresu działań podejmowanych w ramach wspólnej polityki handlowej na tle przeobrażeń, jakie zachodzą wewnątrz unijnej gospodarki, jak również w jej otoczeniu zewnętrznym. Analizując zmiany w rozwoju WPH, należy pamiętać, iż składające się na nią instrumenty, procedury i priorytety w dalszym ciągu ewoluują. Biorąc pod uwagę potencjał gospodarczo-handlowy Unii Europejskiej, jak również stopień i zakres uwspólnotowienia działań w ramach wspólnej polityki handlowej, można stwierdzić, iż polityka ta jest obecnie najważniejszą platformą kształtowania relacji UE ze światem zewnętrznym, oddziałującą nie tylko tradycyjnie w wymiarze ekonomicznym, ale także politycznym i rozwojowym.

Grzegorz Mazur